

CARTEA - PĂSTRĂTOARE
A CULTURII, VALORILOR MORALE
ȘI SPIRITUALE NAȚIONALE

Ivan NICORICI, drd în pedagogie,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”
din Chișinău

„Cartea este un univers secret creat de un om înzestrat cu geniu”
(Voltaire)

„este cea mai complicată și mai măreață minune dintre minunile
create de omenire în calea ei spre fericire”
(Maxim Gorki)

„Amărăciunea cărții este, dintre amărăciuni cea mai dulce”
(T. Arghezi, Apud 3, 503)

„Cărțile sunt albinele care duc polenul însuflețitor de la o minte la alta”
(James Russell Lowell)

„sunt moștenirile pe care marile spirite le lasă omenirii, care sunt date din
generație în generație ca daruri pentru posteritatea celor care nu s-au născut încă”
(Joseph Addison)

„sunt prietenii cei mai liniștiți și constanți, consilierii cei mai accesibili
și înțelepți și profesorii cu cea mai multă răbdare”
(Charles W. Eliot)

„Cartea este în viața noastră un element central al creării unui psihic sănătos a
unei *culturi generale*, ... este uneori ceva mai mult decât un profesor... Ea ne face să
fim mai buni, ne ajută să trecem mai ușor peste greutățile vieții, într-un cuvânt ne
întărește. Cartea este un mod de comunicare și reprezintă o ordonare a cuvintelor
la formele lor cele mai expresive. Cartea este un sprijin. Ea ne ajută să înțelegem
și să pătrundem în tainele lumii, a universului. În filele ei putem descoperi sfaturi,
putem culege înțelepciune, ne putem „adăposti” de gurile rele”.
Cartea “ne face să trăim în afara de minciună, nedreptate și prejudecăți”
(M. Sadoveanu)

Toți marii gânditori ai lumii au meditat asupra valorii inestimabile a scrisului
și a cărții, a impacului pe care l-a avut cartea asupra conservării și transmiterii
înțelepciunii și cunoștințelor acumulate de spiritul uman.

Primele scrieri au fost tăblițele de lut, de lemn, fildeș, bronz, papirusurile.
Începînd cu Renașterea, în era tiparului, *principala forță motrice a evoluției culturale*

a devenit **cartea**.

Descoperirea tiparului de către Gutenberg marchează un moment de răscruce în istoria civilizației - apariția a ceea ce numim acum **civilizația cărții**. De aici încolo cultura intelectuală cunoaște o evoluție fără precedent atât extensivă, cât, mai ales, intensivă. Nu se produce o ruptură și o negație, ci un considerabil plus de *cunoaștere* și *valoare*. (Al. Duțu, Apud 5, p. 199)

Cultura cărții și *circulația ei* (mai cu seamă atunci când e vorba de creații precum *Cazania* lui Varlaam, *Biblia* de la Blaj ș. a.) dincolo de hotarele arbitrare, impuse de vicisitudinile politice, a contribuit în chip decisiv la **unitatea culturii noastre**, la *întemeierea conștiinței permanențelor românești*: „definite printr-un **teritoriu, un popor, o limbă și o cultură aceeași**”. Printre efectele mai importante ale instaurării așa-numitei „Galaxii Gutenberg” sunt: *fixarea și unificarea limbilor naționale, contribuția esențială la unificarea națiunilor Europei, prin cultivarea conștiinței de neam*. (5, p. 209)

Limba, convingerile, obiceiurile, cartea, alte asemenea valori spirituale au menținut trează această *permanență istorică a unității spiritualității românești*. Poporul român a păstrat întotdeauna trează conștiința unității sale. Nu l-au împiedicat întru aceasta nici munții, nici râurile, nici granițele politice efemere, nici stăpînirile. Armele și hotarele, grănicerii și temnițele nu au fost suficiente piedici în drumul dezvoltării sale **unitare** și, implicit, a *conștientizării propriei sale unități*. Ideea *frățietății și originii comune* a românilor de pretutindeni a constituit o permanență incontestabilă a *conștiinței și istoriei românești*.

Ideea/conceptul de **unitate** se constituie ca o *COLOANĂ INFINITĂ* a tuturor românilor fiind o consecință a *etnogenezei* și, în același timp, devenind un **testament** al străbunilor, păstrat din generație în generație. *Neagoe Basarab, Constantin Cantacuzino, Grigore Ureche, Miron Costin, Dimitrie Cantemir, Dosoftei, Antiim Ivireanu, Varlaam* și mulți, mulți alți cărturari români, alături de voievozii *Basarab I, Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Constantin Brâncoveanu* sunt doar câțiva care, prin truda și sacrificiul lor, ne-au lăsat **carți**, mărturii ale unei înălțătoare atitudini față de istoria neamului, față de **idealul de unitate** a tuturor românilor. (3)

Marii noștri înaintași, în operele lor, au abordat mereu problema *necesității unirii spirituale* a românilor. Pornind de la înțelepciunea populară, Miron Costin scria: „Pe leu l-au mâncat păsările cele mici unite între ele”, Ideea unității de neam a fost susținută și de *Dimitrie Cantemir*, primul gânditor român care se înscrie în circuitul de valori universale, în tratatul său „Hronicul vechimii a romano-moldovlahilor”. Mai târziu avea să abordeze problema *frăției etnogenetice și Gheorghe Asachi*. Prin această „*frățietate*” a românului, *indiferent de apartenența sa statală*, se sublinia, de fapt, o profundă trăire a *sentimentului patriotic*: „Fiți dar uniți într-o glăsuire și statornici intru toate spre folosul **patriei**, că **voi sunteți patria**». (N. Râmniceanu. Apud 3).

În ideologia medievală, **unitatea** românească e bazată pe puternice considerente *etnogenetice*, pe **comunitatea de limbă, tradiții și concepții**, pe „**frățietatea**» *plină de patriotism* și de dăruire de sine în folosul neamului. „Că dacă nu vă veți

prinde de mină, / Părtășiri iubind și-mpărechere, / **Asupri-vă-va limbă străină** / Și veți fi pieriți fără scăpare, / Nici veți mai face-un neam pe lume / Și veți fi fără, tată și mume» / (I. Budai-Deleanu), „căci o **soțietate** în veci nu e întreagă, / Cât de un gând și cuget nu sînt cei ce-o încheagă» /” (**Al. Donici**). (3)

Gînditorii români moderni sînt convingși de permanența socio-istorică a ideii și luptei pentru **unitate** a *poporului român din toate locurile și din toate timpurile*. „Mărită nație daco-românească în Banat, în Valahia, în Moldova, în Ardeal, în Țara Ungurească: când te vei lumina cu *învățătura*, cu luminatele fapte bune, te vei uni, mai aleasă nație nu va fi pe pămînt înaintea ta ...”. (*Dimitrie Țichindeal*) „Convingerea aceasta a **unității** este bazată pe *etnogeneza* românească, pe descendența din Roma eternă și pe faptul că numai realizarea **unității /unimii** naționale poate fi „lecuire» (*Gr. Alexandrescu*) - conservarea gînteii”. Numai prin *unitate* națională vedea *Mihail Kogălniceanu* posibilă consolidarea naționalității românilor, fapt care le da *demnitate, putere și mijloace* suficiente de a-și împlini misiunea pe pămînt. Acest vis i- a determinat pe numeroși *gînditori, cărturari, oameni politici, de litere și de artă* să-și închine întreaga viață și activitate dezideratului național sacru. „Unirea tuturor românilor este un ideal și o țintă la care românii vor aspira întotdeauna, în orice timpuri și în orice împrejurări, indiferent de cum va fi constelația lor viitoare, indiferent de chipul cum li se va desfășura soarta în viitor”. (*Gh. Grigorovici*). „**Unirea și unimea** națională sînt *lucruri mari, importante, care nu cer mai mult decît voința tare de a fi și de a rămîne un singur popor*: domnitorul, aristocratul, preotul, ostașul, plugarul, meseriașul, bărbatul, femeia, bătrînul, junele, pruncul, **toți naționali, toți frați vorbitori ai unei limbi păstrate din străbuni și veacuri, toți fi ai unui popor** păzitor de legile morale, înflăcărat de libertatea **patriei**, iubitor al semenului său, suferitor al străinului pînă unde suferă independența națională”. (*B. G. Barițiu*).

Unirea este o condiție a existenței naționale. *Nicolae Bălcescu* considera „unirea națională drept singurul principiu de mîntuire pentru noi”. *Mihail Kogălniceanu* afirma că unirea este: „cheia boltei fără care s-ar prăbuși edificiul național”, gînd preluat și de *Dimitrie Cantacuzino*, care menționa că: „numai în unire este asigurat viitorul țărilor noastre». (3)

„**Înfrățirea**, ce este rezultatul celor mai nobile abnegații, a făcut totdeauna puterea națiilor; divizia, dimpotrivă, ucide nația și face să se folosească voitorii săi de rău”. (*D. Bolintineanu, Apud 3, 5340*).

„**Unitatea** națională a tuturor românilor, la care acum se lucrează cu atîta spor, va deveni și de fapt o unitate **culturală**, va deveni **o unitate națională, culturală a întregului popor**”. (*V. Pârvan, Apud 3, 5381*).

Unirea /unitatea este o condiție a puterii și progresului, o condiție a libertății și independenței, a conștiinței naționale, o necesitate istorică, o continuare a tradițiilor de luptă și cugetare a poporului român. Nu se poate, după cum susținea *V. Mille*, ca neamul românesc :„să aibă odihnă cât timp **toți aceia de aceeași limbă nu se vor întregi în același neam**”. „Au trecut acum demult timpul *războaielor și certurilor religioase* și acum acela care vrea să folosească **națiunii și patriei**, să nu mai întrebe pe conaționali săi de ce confesiune e, ci ce inimă de român are? Aceasta

nu înseamnă *indiferentism religios*, ci **patriotism adevărat**". (3, *Alexandru Papiu-Illarian*). În procesul de **educație patriotică**, un mare rol l-au avut și au oamenii de **cultură: artiștii , literații**. *Andrei Mureșanu* va deveni un nume consacrat prin nemuritoarea sa poezie „Un răsunset”, cunoscută acum ca imn național al tuturor românilor: *Deșteaptă-te, române*. El îndemna pe „români din patru unghiuri, acum ori niciodată / **Uniți-vă în cuget, uniți-vă-n simțiri**”. Alături de el, *C. D. Aricescu* încredința generațiile care vin: „Cu sufletul niciodată dezbinăți nu am fost noi, \ Tot o limbă, tot o lege, tot un sînge și nevoi”. (3)

Hora lui Vasile Alecsandri, publicată, pentru prima dată în 1848 cu titlul *Hora Ardealului* a devenit **Hora Unirii**. Ea a prins în ritmurile ei *măinile și sufletul unui popor întreg*. „Hai să dam mână cu mână / Cei cu inimă română / Să-nvârtim *hora* frăției / pe pământul României”. *Unirea / unitatea* românilor era și este firească, legitimă și necesară, pentru că în Moldova și în Muntenia, așa cum de altfel în toate provinciile istorice românești, viețuiește unul și *același popor, cu origini, limbă, religie, istorie, civilizație, instituții, legi, obiceiuri comune*, cu aceleași speranțe, aceleași dureri în trecut și același vis de viitor.

Acest lucru e confirmat și de ilustrul istoric, lingvist și literat *B. P. Hașdeu*: „Moldova, Transilvania, Muntenia nu există pe fața pământului; există o singură Românie; există un *singur corp* și un *singur suflet*, în care toți nervii și toate suspinele vibrează unul către altul”.

Pentru a consolida **unirea / unitatea** cea adevărată a românilor din toate provinciile românești, pentru a realiza **o unire** nu numai de fapt și nu numai atît formală, sub aspect politic și administrativ, cît **o unire a conștiințelor și convingerilor** celor mulți, oamenii de știință și ideologii români au realizat demult că una dintre cele mai eficace căi este aceea a **culturalizării** maselor. De aceea au început să facă eforturi uriașe pentru *răspândirea cărții* în popor. *Nicolae Bălcescu* era sufletul acestei orientări românești și glasul lui „se făcea pretutindeni auzit în rândurile *tinerei intelectualități* românești progresiste. „Să luminăm poporul, să-l facem să simtă trebuința *unirii*, dacă vrem să facem o revoluție cu adevărat democratică”. Prin această **unire „morală”**, cum o numea marele istoric și revoluționar, se putea obține rezistența și garanția victoriei revoluționare. „E timpul să ne dăm mîna, să formăm o unire frățească și să jurăm, pe-atîția secolii de sclavie că nu vom pregeța pînă nu vom lumina poporul”. (*N. Bălcescu*) **Cultura** era o condiție a unității naționale solide, în același timp însă, după convingerile lui *Simion Bărnuțiu*, „ea constituia și un scop de prim ordin al *Unirii*. Într-o națiune matură, în care forțele sale componente sînt strîns *unite în spiritul acelorași convingeri*, într-o națiune liberă și independentă, sînt posibilități sigure de *prosperare a culturii și civilizației*”. (3)

Scrierile timpului, articolele apărute în publicațiile periodice susțineau ideea înfăptuirii „bătrânei Dacii”, care a fost ținta din totdeauna a tuturor eforturilor progresiste românești, ce nu vizau doar un ideal posibil de realizat, ci și o realitate concretă a românilor. Atît publicațiile *periodic*, cît și **cărțile** se bucurau nu numai de interesul elitelor, ci și de al multor oameni din popor. (3) Ele au demonstrat cît de **justă este ideea că drumul cel mai sigur către universal trece prin național**. (5, p.

6-8)

Ilustrul istoric C. C. Giurescu afirma că: „*primejdia imperiului de la Răsărit era, pe termen lung, mult mai mare tocmai pentru că putea fi disimulată sub masca identității de credință și chiar a unei politici de eliberare a creștinătății răsăritene*”. Vorbind despre această amenințare, „pe care omenirea n-a mai cunoscut-o de la asirieni”, Mircea Eliade scria, în mod profetic, în 1953: „Chiar fără masivele deplasări de populație există primejdia unei **sterilizări spirituale prin distrugerea sistematică a elitelor și ruperea legăturilor organice cu tradițiile culturale autentice naționale**... Dar s-ar putea totuși ca această primejdie de moarte să se soldeze cu o extraordinară reacție spirituală, care să echivaleze cu **instaurarea unui nou „mod de a fi”** și să provoace pe planul **creației culturale**, ceea ce a însemnat pe planul creației statale „**descălecarea**”. S-ar putea ca ocupația sovietică și încercarea de deznaționalizare întreprinsă de ruși cu metode și mijloace faraonice să însemne, prin *contraofensiva spirituală* pe care o provoacă, adevărata intrare a României în istoria **culturală** a Europei.” (Mircea Eliade, Apud 5, p. 22)

Nu e nevoie să-ți aclamezi în gura mare românismul pentru a dovedi că ai descoperit partea noastră de cer; este necesar să-ți asumi, pe **Eminescu** - drept **polul cel mai înalt al nemuririi noastre și toată acea tradiție care ne-a făcut să fim ceea ce suntem**.

În plan **cultural - spiritual**, problema dăinuirii sale se axează pe **valori fundamentale, organice, a conștiinței nobile a originilor** - ca set de valori de ordin **integrativ** al sufletului și al ființei românești dar, *deopotrivă, pe ideile de patriotism, de tăria și statornicia spiritului românesc, stare de existență și conștiință a unei matrice existențiale*, ce se concep ca un **certificat al legitimității sale etnice și istorice**.

Cugetările sale vizavi de limbă, neam, unitate au devenit celebre. Să ne aplecăm cu pietate asupra câtorva din ele: „**Limba română** este unica limbă romanică ce a reușit, în ținutul cel mai îndepărtat al romanității și în condiții deosebit de vitrege, să-și păstreze o **uimitoare unitate**, să probeze o **inegalabilă vitalitate și plasticitate**”. **Mihai Eminescu** scria că „**limba noastră** e singura în Europa care se vorbește aproape în același chip în părțile locuite de români”. (5, p. 131) „Maturitatea **culturii publice a spiritului poporal** se manifestă cu deosebire în limba sa...” (218) „Limba, alegerea și cursivitatea expresiunii în expunerea vorbită sau scrisă e un **element esențial**, ba chiar un **criteriu al culturii**. Din vorbirea, scrierea unui om se poate cunoaște gradul său de *cultură*”. (219) „Dacă în limbă nu s-ar reflecta chiar caracterul unui popor, dacă el n-ar zice oarecum prin ea? „așa voiesc să fiu eu și nu altfel”, oare s-ar fi născut atâtea limbi pe pământ? Prin urmare, simplul fapt că noi, Românii, cîți ne aflăm pe pământ, **vorbim o singură limbă, „una singură”** ca nealte popoare, și aceasta în oceane de popoare străine, ce ne înconjoară, e dovadă destulă că așa voim să fim noi și nu altfel”. (**Mihai Eminescu** Apud 4, 222).

Revenind la ideile expuse anterior vizavi de carte și valoarea ei, menționăm că în **cultura și civilizația** românească ea nu e numai obiect de *cultură*, ci și noțiune / concept de *cultură, civilizație, intelect* etc., or, a face CARTE, a avea CARTE e cu mult mai mult decît a face o CARTE sau a avea o CARTE. Tot măriia sa, cartea rămîne a fi și

speranța noastră de dăinuire printre națiunile civilizate ale globului.

Referințe bibliografice:

1. **Cartea** [on-line] [citat 10 decembrie 2010]. Disponibil pe Internet: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:wRkDcZFI31UJ:enciclopedie.citatepedia.ro/index.php%3Fc%3Dcarte+Cartea&cd=1&hl=ro&ct=clnk&gl=ro>
2. **Cartea, importanța și semnificația în viața omului** [on-line] [citat 10 decembrie 2010]. Disponibil pe Internet: http://www.referat.ro/referate/Cartea_importanta_si_semnificatia_in_viata_omului_87487.html
3. **Coloana infinită. Din gândirea română modernă.** Ed. îngrijită, pref., ind. și note de Alexandru Stănciulescu-Bîrda. București : Ed. Albatros, 1987. 703 p. Colecția Cogito
4. **Eminescu, M. Cugetări.** Ed. îngrijită de Marin Bucur. București : Ed. Albatros, 1979. 111 p. Colecția Cogito
5. **Tănase, Alexandru.** O istorie umanistă a culturii Române. De la Sigiliul Romei la „Capela Sixtină” a Moldovei. Vol. I. Iași : Casa editorială Moldova, 1995. 288 p. ISBN 973-572-017-5.
6. **Tănase, Alexandru.** O istorie umanistă a culturii Române. De la Umanismul renașcentist la Iluminism. Vol. II. Iași : Casa editorială Moldova, 1995. 338 p. ISBN 973-572-018-3.
7. **Titulescu, Nicolae.** Reflecții. Cuv. înainte George Macovescu. Antologie, pref., ind. și trad. Viorica Ungureanu. București : Ed. Albatros, 1985. 188 p. Colecția Cogito

